

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 17 februari 2000 *

I mål C-156/97,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av juridiska rådgivarna H. van Lier och G. zur Hausen, båda i egenskap av ombud, biträdda av advokaten B. Wägenbaur, Hamburg, delgivningsadress: rättstjänsten, C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

sökande,

mot

van Balkom Non-Ferro Scheiding BV, Oss (Nederländerna), företrätt av advokaten D. Baas, Mannheim, Postfach 10 27 50, D-68027 Mannheim,

svarande,

angående en talan om återbetalning av ett förskott som kommissionen lämnat till svaranden för ett demonstrationsprojekt avseende energiproduktion genom användning av skrotade bildelar,

* Rättegångsspråk: tyska.

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Schintgen samt domarna G. Hirsch (referent) och V. Skouris,

generaladvokat: J. Mischo,

justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett, därefter avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att parterna har avgivit muntliga yttranden vid förhandlingen den 25 februari 1999,

efter att den 25 mars 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

med hänsyn till beslutet om återupptagande av det muntliga förfarandet av den 30 september 1999,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att parterna har avgivit muntliga yttranden vid förhandlingen den 21 oktober 1999,

och efter att den 23 november 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Europeiska gemenskapernas kommission har genom ansökan som inkom till domstolens kansli den 23 april 1997, i enlighet med artikel 181 i EG-fördraget (nu artikel 238 EG), begärt att bolaget van Balkom Non-Ferro Scheiding BV (nedan kallat Balkom) skall förpliktas att betala ett belopp om 251 649 ecu, jämte ränta från den 1 juli 1991 enligt den på första vardagen i varje månad offentliggjorda räntesats som Europeiska fonden för monetärt samarbete tillämpar på sina transaktioner i ecu. Ursprungligen begärde kommissionen även att Balkom skulle betala dröjsmålsränta med 4 procent från den 1 maj 1995, men den återtog senare denna begäran.

- 2 Europeiska ekonomiska gemenskapen, företrädd av kommissionen, ingick den 4 december 1990 avtal med Balkom, Oss (Nederländerna), van Balkom

Seeliger GmbH (nedan kallat VBS), Heidelberg (Tyskland), båda företrädare av deras direktör van Balkom, och Deutsche Filterbau GmbH (nedan kallat DF), Düsseldorf (Tyskland), företrätt av herr Hahn, om att de nämnda bolagen skulle få finansiellt stöd från kommissionen för att genomföra ett projekt kallat "Energieerzeugung aus einer bei der Verwertung von Autoschrott anfallenden Reststofffraktion" (energiproduktion genom användning av skrotade bildelar, nedan kallat avtalet).

- 3 Detta avtal ingicks med tillämpning av rådets förordning (EEG) nr 3640/85 av den 20 december 1985 om främjande av demonstrationsprojekt och industriella pilotprojekt inom energisektorn genom finansiellt stöd (EGT L 350, s. 29).

- 4 Enligt avtalets lydelse är de tre ovannämnda bolagen, som benämns "avtalslutande part", bundna i förhållande till gemenskapen såsom solidariskt betalningsansvariga.

- 5 Enligt artikel 3 i avtalet bestämdes det finansiella stödet till 17 procent av den verkliga kostnaden för genomförandet av projektet, exklusive mervärdesskatt, upp till ett belopp om högst 987 343 ecu. Hur utbetalningen av nämnda stöd skulle ske föreskrivs i bilaga II till avtalet. Enligt punkt I.1 a i denna bilaga skulle kommissionen betala ett förskott om 296 203 ecu efter undertecknandet av avtalet. Därefter skulle kommissionen, enligt punkt I.1 b, betala ett belopp om 8,5 procent av de faktiska kostnaderna enligt rapporter som den avtalslutande parten skulle lämna in och efter det att kommissionen kontrollerat de handlingar som den avtalslutande parten inlämnat.

- 6 I artikel 4.3.2 i avtalet anges särskilt att den avtalslutande parten minst en gång om året skall tillstålla kommissionen en rapport om de kostnader som uppkommit samt bestyrkande handlingar.

- 7 Enligt artikel 7 i avtalet kan detta inte ändras eller kompletteras annat än genom ett skriftligt tillägg som skall undertecknas av båda avtalsparterna.

- 8 Enligt artikel 8 ”har kommissionen full rätt att säga upp [avtalet] i det fall då den avtalslutande parten inte uppfyller någon av sina skyldigheter enligt detta avtal...”.

- 9 I artikel 9 första och tredje styckena föreskrivs följande:

”Föreliggande avtal kan sägas upp av var och en av undertecknande parter genom ett meddelande härom två månader i förväg, om syftet med det arbetsprogram som beskrivs i bilaga I förfaller, särskilt om det sker genom ett förutsebart tekniskt eller ekonomiskt misslyckande eller ett alltför högt över-skridande av planerade kostnader för projektet.

...

Om det vid en kontroll visar sig att de belopp som utbetalats av kommissionen är för höga, skall den felaktigt utbetalade summan, jämte upplupen ränta från och med dagen för avslutandet eller avbrytandet av de arbeten som avses i avtalet, omedelbart återbetalas av avtalsparten.”

- 10 Enligt artikel 13 i avtalet är parterna överens om att domstolen skall vara behörig att avgöra alla eventuella tvister mellan parterna avseende avtalets giltighet, tolkning och tillämpning. Enligt artikel 14 är avtalet underkastat tysk rätt.

- 11 Enligt bilaga I till avtalet är det arbetsprogram som den avtalslutande parten skall genomföra indelat i följande fem faser: ”Teknik”, ”Produktion och leverans”, ”Montage”, ”Demonstration” och ”Slutrapport och dokumentation”.

- 12 I början av år 1991 utbetalade kommissionen, i enlighet med vad som hade överenskommits i avtalet, ett belopp om 296 203 ecu till VBS såsom förskott (se punkt 5 i förevarande dom).

- 13 Den 21 augusti 1991 sände DF en skrivelse till kommissionen för att meddela att bolaget inte längre var i stånd att delta i demonstrationsprojektet, samt att DF i samarbete med VBS skulle utarbeta de avtalsmässiga ändringar som blivit nödvändiga. Den 26 augusti 1991 informerade VBS genom skrivelse kommissionen om att man inlett förhandlingar med DF på denna punkt.

- 14 Den 7 oktober 1991 sände VBS, i enlighet med vad som föreskrivits i avtalet, den första tekniska mellanrapporten och den första finansiella rapporten till kommissionen. I den sistnämnda rapporten uppgavs att den avtalslutande partens kostnader uppgick till 1 038 723,40 DEM, varav kommissionen accepterade 943 662,74 DEM (det vill säga 460 808,82 ecu). I enlighet med punkt I.1 b i bilaga II till avtalet utbetalade kommissionen 8,5 procent av detta belopp, alltså 39 169 ecu, till VBS (se punkt 5 i förevarande dom).
- 15 Den 29 oktober 1992 sände VBS den andra tekniska mellanrapporten och den andra finansiella rapporten om det praktiska genomförandet av demonstrationsprojektet till kommissionen. Enligt denna andra finansiella rapport uppgick kostnaderna, räknade från det att arbetena inletts, till ett belopp om 1 541 278,48 DEM, inbegripet de 943 662,74 DEM som kommissionen redan godtagit. Dessutom framgår av rapporterna bland annat att mellan den 1 juli 1991 och den 30 juni 1992 inget av arbetena hade genomförts på den plats där projektet skulle genomföras (det vill säga Heidelberg), eftersom det saknades tillstånd från de tyska myndigheterna, och att ett mål avseende denna fråga var anhängigt vid förvaltningsdomstol. Efter att den erhållit dessa båda rapporter har kommissionen inte utbetalat några ytterligare förskott.
- 16 Den 16 december 1992 informerade VBS kommissionen skriftligen om att det inte längre deltog i projektet och begärde att kommissionen skulle godkänna att projektet överfördes på Balkom.
- 17 I en skrivelse av den 9 mars 1993, som föregåtts av ett samtal den 3 mars mellan kommissionen, Balkom och VBS, bekräftade kommissionen att VBS och DF dragit sig ur projektet. Kommissionen beslutade att Balkom skulle fullfölja projektet på villkor bland annat att Balkom senast den 31 december 1993 skulle ha erhållit det nödvändiga administrativa tillståndet att genomföra projektet. Kommissionen meddelade vidare att den inte skulle utbetala några fler förskott

fram till detta datum. Slutligen förbehöll sig kommissionen rätten att säga upp avtalet om den fastställda fristen inte iakttogs. Kommissionen sände en kopia av skrivelsen av den 9 mars 1993 till VBS.

- 18 Den 27 september 1993 skrev van Balkom, i egenskap av VBS likvidator, till kommissionen för att underrätta denna om att Balkom varken var i stånd att ensamt fullfölja projektet eller att fullgöra sina skyldigheter för det fall avtalet med kommissionen skulle sägas upp, då Balkom befunnit sig och vid den aktuella tidpunkten fortfarande befann sig i allvarliga ekonomiska svårigheter.

- 19 van Balkoms olika försök att under tiden hitta en partner som förfogade över betydande ekonomiska resurser hade inte gett något resultat.

- 20 Den 16 augusti 1994 meddelade kommissionen genom skrivelse till såväl VBS som Balkom — som erhöll skrivelsen den 19 augusti samma år — sitt beslut att säga upp avtalet och anmodade samtidigt Balkom att inge de handlingar som var nödvändiga för att kommissionen skulle kunna kontrollera förskottsbeloppet. Genom skrivelse av den 29 november 1994 krävde kommissionen Balkom på återbetalning av en summa om totalt 334 481 ecu. Den 8 februari 1995 skickade kommissionen ett betalningskrav på detta belopp och meddelade att fristen för betalning skulle löpa ut den 30 april 1995.

Uppsägningen av avtalet

- 21 Kommissionen har angett att förevarande talan enbart är riktad mot Balkom, eftersom VBS och DF dragit sig ur avtalet i augusti 1991 respektive i december 1992. Under samtalet den 3 mars 1993 hade kommissionen därefter kommit

överens om med van Balkom och en företrädare för VBS att det sistnämnda bolaget och DF skulle dra sig ur avtalsförhållandet och att Balkom, på vissa villkor, skulle fortsätta projektet.

- 22 Enligt kommissionen följer dess rätt att säga upp avtalet av artikel 9 första stycket i nämnda avtal, då ett förutsebart ekonomiskt misslyckande av projektet varit för handen.
- 23 Balkom har gjort gällande att kommissionens uppsägning av den 16 augusti 1994 inte inneburit att avtalsförhållandet upphört.
- 24 Det fanns nämligen ingen grund som gav kommissionen rätt att säga upp avtalet enligt dess artikel 9, och något förutsebart ekonomiskt misslyckande, i den mening som avses i artikel 9 första stycket, har inte varit för handen vad gäller arbetsprogrammet. Av en jämförelse mellan artikel 8 och artikel 9 i avtalet följer att det enligt artikel 8 är möjligt att dra sig ur avtalet när den andra avtalsparten inte helt uppfyller eller åsidosätter en skyldighet. I förevarande fall är villkoren i artikel 8, men inte de i artikel 9, uppfyllda.
- 25 Enligt Balkom följer det dessutom av själva avtalet, särskilt av dess ingress och artikel 1, lästa tillsammans med 425 § i Bürgerliches Gesetzbuch (tysk civilrättslag, nedan kallad BGB), att kommissionen endast hade kunnat säga upp avtalet genom en rättshandling med verkan gentemot alla avtalsparter. Kommissionens meddelande om uppsägning av den 16 augusti 1994 saknade alltså verkan, då det enbart tillställdes VBS och Balkom, men inte DF.

- 26 Domstolen fastslår i detta hänseende att kommissionens uppsägning genom skrivelsen av den 16 augusti 1994 innebar att avtalsförhållandet upphörde.
- 27 Det skall, för det första, konstateras att uppsägningen av avtalet var berättigad enligt artikel 9 första stycket i avtalet. Enligt denna krävs inte nödvändigtvis att syftet med arbetsprogrammet förfallit på grund av ett förutsebart ekonomiskt misslyckande. Det är, såsom användningen av uttrycket "särskilt" visar, tillräckligt att syftet med arbetsprogrammet fallit bort.
- 28 Sistnämnda villkor var uppfyllt när kommissionen sade upp avtalet genom skrivelsen av den 16 augusti 1994, eftersom av de tre företag som från början var knutna till projektet fanns endast ett kvar och detta kvarvarande företag var uppenbarligen inte i stånd att uppfylla kontraktet. Det är säkert riktigt, såsom Balkom har medgett, att kommissionen under dessa omständigheter hade kunnat säga upp avtalet med stöd av artikel 8 nämnda avtal. Denna bestämmelse, som ger kommissionen rätt att säga upp avtalet, kan dock inte tolkas på så sätt att den skulle inskränka kommissionens rätt att säga upp avtalet i enlighet med artikel 9 i samma avtal.
- 29 Kommissionens uppsägning är, för det andra, giltig och har alltså inneburit att avtalsförhållandet upphört, även om kommissionen inte uttryckligen sagt upp avtalet även gentemot DF.
- 30 Det skall i detta avseende understrykas att en sådan uppsägning inte var nödvändig, om samtliga avtalsparter, genom ett avtal i enlighet med 305 § BGB, kommit överens om att DF skulle dra sig ur avtalet.

- 31 Det stämmer att Balkom har bestritt att ha samtyckt till ett sådant avtal som för övrigt, enligt tysk rättspraxis och doktrin, trots artikel 7 i avtalet inte nödvändigtvis hade behövt vara skriftligt. Balkom har emellertid inte omedelbart invänt mot skrivelsen av den 9 mars 1993, i vilken kommissionen bekräftade att det den 3 mars 1993 hade ägt rum förhandlingar mellan avfalsparterna, vid vilka dessa godkände att DF skulle dra sig ur avtalet. Enligt tysk rättspraxis och doktrin har en överenskommelse om att DF skulle dra sig ur kommit till stånd, om skrivelsen av den 9 mars 1993 kan anses vara en "kaufmännisches Bestätigungsschreiben" (handelsrättslig skriftlig bekräftelse).
- 32 Frågan huruvida skrivelsen av den 9 mars 1993 skall anses vara en sådan skrivelse behöver emellertid inte avgöras. I förevarande fall skulle nämligen kommissionens skrivelse vara verksam även om DF formellt sett fortfarande skulle ha varit part till avtalet.
- 33 Det är riktigt, såsom Balkom har hävdad, att kommissionen enligt 425 § BGB, läst tillsammans med avtalet, i princip endast kunde säga upp avtalet gentemot samtliga avtalsparter, som var solidariskt ansvariga. Det skulle nämligen strida mot avtalets syfte om kommissionen skulle avsluta avtalsförhållandet i förhållande till en av avtalsparterna, men fortsätta det med de övriga. I förevarande fall måste emellertid hänsyn tas till den omständigheten att DF sedan den 21 augusti 1991 på ett seriöst och definitivt sätt förklarar att det inte kunde fortsätta att delta i genomförandet av avtalet. De skäl som DF anförde i detta hänseende godkändes uttryckligen av VBS i dess skrivelse av den 26 augusti 1991 till kommissionen. Balkom invände inte mot att DF dragit sig ur avtalet, utan fortsatte att uppfylla avtalet utan DF:s deltagande. Därmed måste det avtal som parterna har slutit, i enlighet med principen om god tro i 157 och 242 §§ BGB, tolkas så, att kommissionen hade rätt att säga upp avtalet gentemot VBS och Balkom, utan att underrätta DF, med vilket det var uteslutet att fortsätta avtalsförhållandet, om uppsägningen.

Återbetalningen av förskottet

- 34 Kommissionen har hävdat att Balkom enligt artikel 9 tredje stycket i avtalet endast skulle ha erhållit 83 723 ecu av det utbetalade beloppet om 335 372 ecu. Det är därvid fråga om det finansiella stöd som avses i artikel 1.2 och artikel 3 i avtalet. Detta stöd motsvarar 17 procent av de kostnader för projektet som kommissionen har kontrollerat och godkänt efter inlämnande av den första finansiella rapporten om den tekniska fasen. Nämnade kostnader uppgår till ett belopp om sammanlagt 943 662,74 DEM, det vill säga 492 489 ecu, varav 17 procent motsvarar 83 723 ecu. Mellanskillnaden som Balkom skall återbetala till kommissionen uppgår följaktligen till ett belopp om 251 649 ecu (335 372 ecu minus 83 723 ecu). Det stämmer att kommissionen i en skrivelse av den 20 januari 1994 övervägde att godkänna kostnaderna avseende fasen "Teknik" med ett belopp om 1 127 800 DEM, om sådana kostnader för denna fas kunde styrkas. Varken VBS eller Balkom lämnade emellertid in några bestyrkande handlingar vars ingivande uttryckligen föreskrevs i artikel 4.3.2 i avtalet. Skrivelsen av den 20 januari 1994 var dessutom, såsom uttryckligen framgår av dess rubrik, ett "icke-bindande diskussionsunderlag".
- 35 Enligt Balkom föreskrivs i artikel 9 tredje stycket i avtalet inte någon rätt till återbetalning när avtalet sägs upp i enlighet med första stycket. Även om kommissionen inte hade en sådan rätt skulle godkända kostnader uppgå till sammanlagt 1 127 800 DEM och inte endast till 943 662,74 DEM. Kommissionen skulle i så fall ha rätt, i enlighet med sin skrivelse av den 20 januari 1994, till återbetalning av ett belopp om 236 333 ecu. Balkom har dessutom bestritt att kommissionen begärt bestyrkande handlingar.
- 36 Domstolen konstaterar att, såsom klart föreskrivs i artikel 9 tredje stycket i avtalet, avtalsparten skall återbetala den summa som kommissionen felaktigt utbetalat, när avtalet sägs upp i enlighet med artikel 9 första stycket.

37 Vad gäller det exakta belopp som skall återbetalas skall det erinras om att kommissionen har utbetalat ett förskott om 335 372 ecu och att det enligt artikel 3 i avtalet skall dras av 17 procent av avtalspartens kostnader för genomförandet av projektet. Kommissionen har visat att endast kostnader med ett belopp om 943 662,74 DEM och inte — såsom Balkom har hävdad — med ett belopp om 1 127 800 DEM skall godkännas. Det är nämligen utrett att den avtalsslutande parten inte har tillställt kommissionen handlingar som styrker att den haft högre kostnader än 943 662,74 DEM. Det följer av ordalydelsen i och syftet med artikel 3 i avtalet, lästa tillsammans med artikel 9 tredje stycket i avtalet, att kommissionen endast är skyldig att godkänna kostnader avseende vilka avtalsparten lämnar in bestyrkande handlingar. Skyldigheten att lämna in nämnda handlingar följer av artikel 4.3.2 i avtalet och det saknar betydelse huruvida kommissionen har krävt dem.

38 Mellanskillnaden som Balkom skall återbetala uppgår följaktligen, såsom kommissionen har gjort gällande, till ett belopp om 251 649 ecu (335 372 ecu minus 83 723 ecu).

39 I enlighet med artikel 2.1 i rådets förordning (EG) nr 1103/97 av den 17 juni 1997 om vissa bestämmelser som har samband med införandet av euron (EGT

L 162, s. 1) skall, vad gäller såväl huvud- som räntebeloppet, hänvisningen till ecun ersättas med en hänvisning till euron till en kurs av en euro för en ecu.

Den av Balkom åberopade retentionsrätten

- 40 Balkom har åberopat en retentionsrätt på grundval av 273 § BGB med motiveringen att kommissionen ännu inte har fattat något beslut i fråga om VBS ansökan av den 29 oktober 1992 beträffande den andra finansiella rapporten.
- 41 Kommissionen har gjort gällande att den fattade beslutet rörande den andra finansiella rapporten när den i skrivelse av den 9 mars 1993 fastställde en frist fram till den 31 december 1993 inom vilken Balkom skulle ha erhållit det administrativa tillståndet och att kommissionen fram till detta datum inte skulle utbetala några belopp.
- 42 Domstolen konstaterar på denna punkt att Balkom inte har någon retentionsrätt enligt 273 § första stycket BGB.
- 43 Det räcker att erinra om att det inte längre finns anledning att bevilja finansiellt stöd, då kommissionen har sagt upp avtalet.

Räntan

- 44 Kommissionen har hänvisat till artikel 9 tredje stycket i avtalet, enligt vilken den återbetalningsskyldige även skall betala upplupen ränta från och med dagen för

avslutandet eller avbrytandet av de arbeten som avses i avtalet. Balkom skulle ha avslutat projektets första fas den 30 juni 1991. Räntan bör alltså beräknas från och med den 1 juli 1991.

- 45 Balkom har hävdat att artikel 9 tredje stycket i avtalet inte innebär att beloppet som skall återbetalas är förenat med ränta från och med dagen för avslutandet av projektets första fas. Dessutom avslutades denna fas, det vill säga den tekniska fasen, i motsats till vad kommissionen har anfört, inte den 30 juni 1991. Det finns faktiskt inte någon som kan fastställa det datum då den tekniska fasen avslutades.
- 46 Då kommissionen inte kunnat styrka vid vilken dag den avtalsslutande parten avslutade arbetena, kan den enligt 284 och 288 §§ BGB endast kräva dröjsmålsränta från och med den 1 maj 1995, enligt den räntesats som föreskrivs i artikel 9 fjärde stycket i avtalet.

Rättegångskostnader

- 47 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att svaranden skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Balkom har tappat målet, skall det ersätta rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

följande dom:

- 1) van Balkom Non-Ferro Scheiding BV skall till Europeiska gemenskapernas kommission betala ett belopp om 251 649 euro, jämte ränta från den 1 maj 1995, enligt den på första vardagen i varje månad offentliggjorda räntesats som Europeiska fonden för monetärt samarbete tillämpar på sina transaktioner i euro.
- 2) Talan ogillas i övrigt.
- 3) van Balkom Non-Ferro Scheiding BV skall ersätta rättegångskostnaderna.

Schintgen

Hirsch

Skouris

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 februari 2000.

R. Grass

Justitiesekreterare

R. Schintgen

Ordförande på andra avdelningen